

'IK BEN ER NIET GERUST OP...'

Interview met Egbert Myjer

Rick Lawson & Jan-Peter Loof *

Sinds 1 november 2004 heeft prof.mr. Egbert Myjer zitting in het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Hoewel hij ons via zijn Myj/meringen trouw op de hoogte houdt van zijn wel en wee, is er toch alle aanleiding voor een wat langer gesprek. Aan de vooravond van de zestigste verjaardag van het EVRM spreken wij 'EM' in zijn Straatsburgse werkkamer. Te midden van imposante stapels dossiers spreken we – uiteraard – over de overbelasting van het Hof en de pogingen om daaraan een einde te maken, over inhoudelijke ontwikkelingen in de Straatsburgse jurisprudentie, en over de relatie tussen Straatsburg en de 47 lidstaten.

- *Onlangs werd duidelijk dat je nog drie jaar langer moet zitten. Toen Rusland dan eindelijk protocol 14 ratificeerde, werd de termijn van je benoeming automatisch verlengd tot 2013. Dat moet een lelijke tegenvaller zijn geweest! Al die achterstanden ... de werkdruk moet immens zijn. Je had je er vast al op verheugd om eind 2010 terug te mogen keren naar Nederland?*

(Licht) Ik was natuurlijk heel benieuwd hoe de Nederlandse voordracht voor mijn opvolging zou luiden. Nu is de Nederlandse procedure afgebroken nadat de selectiecommissie advies aan de regering had uitgebracht. Tot een officiële voordracht is het dus niet gekomen.

Met de inwerkingtreding van protocol 14 zit iedere rechter voortaan negen jaar, en is 'ie niet herkiesbaar. Die regel is in wezen ook toegepast op de zittende rechters. Vandaar dat mijn mandaat nu pas eindigt op 31 oktober 2013.

Het is goed dat met het Veertiende Protocol een eind is gekomen aan de situatie dat een rechter die voor een tweede termijn wil opgaan voor de voordracht daartoe afhankelijk is van zijn eigen regering. Het recente verleden heeft laten zien dat sommige collega's om politieke redenen niet meer zijn voorgedragen als kandidaat voor herverkiezing. Als dat te maken heeft met afrekenen vanwege hun rechterlijk stemgedrag is dat uiterst verwerpelijk. Niet dat dat in Nederland speelt. Wij hebben een voorbeeldig systeem van het maken van een voordracht. Dat vindt de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa ook. Zo bestond de selectiecommissie dit keer uit de president van de Hoge Raad, de vicepresident van de Raad van State en de volkenrecht deskundige Peter Kooijmans. Door de inrichting van de procedure weet je dat op kwaliteit wordt geselecteerd en niet op politieke voorkeur.

Of ik me al rijp voelde voor de *otium cum dignitate*? Ik ben nu 63. Die paar jaar kunnen er dan nog wel bij.

■ Lid van de redactie van dit tijdschrift.

Interview

- *Wat treft je opvolger aan, op 1 november 2013?*

Ik vrees dat de achterstanden nog veel groter zullen zijn. Op dit moment neemt de werkvoorraad met 2000 zaken per maand toe. Ook de Nederlandse zaken nemen ineens toe. Jarenlang was dat een vrijwel gelijkblijvend aantal (ongeveer 500). Nu zien we ineens een stijging (meer dan 700). Dat heeft vrijwel alles te maken met het toenemend aantal vreemdelingenzaken, en in het bijzonder met zogenaamde Dublin 2-zaken.

Dus een bijna onoverzienbare berg zaken, waaruit met zorg de prioriteitszaken moeten worden gevist.

Ik hoop natuurlijk dat de lidstaten zich zullen houden aan hun *commitments* die in de Verklaring van Interlaken staan. Als ze serieus nemen dat de bescherming van mensenrechten allereerst op nationaal niveau moet gebeuren en snelle maatregelen nemen om repetitieve schendingen tegen te gaan, zou veel gewonnen kunnen worden. Maar ik ben daar niet gerust op. Ook ben ik bang dat het nieuwe politieke klimaat in Europa op sommige nationale niveaus minder mensenrechtvriendelijk zal zijn. Dat zal weer extra klachten kunnen genereren.

- *Hoe ziet je werkdag eruit? Met die enorme aantallen moet het vast iets zijn van: om half acht achter het bureau, om een uur of acht 's avonds weer naar huis en tussendoor een broodje achter de dossiers?*

Ik woon op een kwartiertje wandelen naar mijn werk. Ik ben daar meestal tussen half negen en kwart voor negen. Ik ga dan van 12 tot 13 uur lunchen. Ik ga meestal tegen 19.00 uur naar huis. Geen achturige werkdag dus, maar ook geen broodje tussendoor. We lunchen warm! De lunch is juist een belangrijke ontmoetingsplek met collega's en griffieleden. Daar wordt heel wat informeel van gedachten gewisseld. Eens per maand hebben we voor wie wil een informele reflectielunch, waar een van ons dan een onderwerp behandelt.

Verder: twee keer per week een uur Franse les. Om de zoveel tijd op maandagmiddag een plenaire vergadering van het Hof. Dan vinden vaak ook allerlei andere vergaderingen of *Drafting Committees* plaats. Dinsdagmorgen Sectie-bijeenkomst. Gemiddeld worden daar tussen de 10 en 15 conceptbeslissingen en -arresten besproken (*wijst op een akelig dikke stapel stukken op zijn bureau*). Eens in de twee weken op dinsdagmiddag *single judge*. Woensdag is gereserveerd voor zittingen van de Grote Kamer met meteen na afloop beraadslagingen. Als je daarvoor bent ingeloot kost dat zeker de hele dag. Donderdagochtend overleg met de Nederlandse juristen. De overige tijd: dossiers lezen, als rechter-rapporteur instructies geven hoe een zaak zou kunnen worden aangepakt en commentaar geven op conceptbeslissingen en -arresten. Je voorbereiden op de wekelijkse Sectie-bijeenkomst waar de jouw eigen concepten en die van de andere rechters-rapporteur worden besproken. Overleg met de *non judicial rapporteur* in *single judge*-zaken.

- *Jullie werken sinds een jaar met single judges. Levert dat werkelijk zo'n tijdsbesparing op?*

Alleen beslissen werkt een stuk efficiënter, vind ik. Je hoeft niet te vergaderen. Als iets niet duidelijk is of als je het niet eens bent met een voorstel mail je of pak je de telefoon. Het is voor de rechter tijdsbesparend. Die kan dus meer tijd besteden aan de kamerzaken. De griffie moet nog steeds dezelfde noten schrijven als voor de Comit es van drie. Bij toename van het aantal griffiemedewerkers zou je pas echt een zichtbare productieverhoging krijgen. En dat kun je voorlopig op je buik schrijven.

Er is ook een nadeel: je hebt altijd rechters die voor alle zekerheid willen horen wat de anderen er van vinden. Dat kan contraproductief werken. Dan gaat alles dubbel en verlies je tijd. Een *single judge* moet wel durven beslissen.

- *Schiet het Hof niet een beetje door in zijn ijver om van die ellendige stapels klachten af te komen? De brief waarmee een klager te horen krijgt dat zijn klacht is afgewezen, loopt niet over van medeleven; Protocol 14 bouwt een extra drempel in voor klagers. Intussen krijgt de nietsvermoedende meneer Bock te horen dat hij misbruik van het individueel klachtrecht heeft gemaakt; in Kemevuako worden de termijnen wel heel strak gehanteerd, en in Post wordt de klacht afgewezen omdat er geen schriftelijke machtiging van de advocaat is opgestuurd. Heet dat niet, in jullie eigen rechtspraak, 'unduely formalistic'?*

Ho even! (*geagiteerd*) Nu raak je een gevoelig punt. Ik heb laatst in een Myj/mering geschreven hoeveel er bij ons simpelweg over de schutting wordt gegooid. Iedere advocaat weet dat hij zich bij de Hoge Raad of de Raad van State strikt aan de wettelijke regels moet houden. Dat is bij ons net zo. Maar omdat het bij ons om mensenrechten gaat denken sommige mensen dat Straatsburg wel alles zou moeten accepteren. Dan mag je blijkbaar wel een dagje over de termijnen heen zitten. Als wij dat niet accepteren heeft dat niets te maken met een *undue formalistic approach*. Integendeel. We hebben heel duidelijke ontvankelijkheidsvereisten. Iedere klager krijgt dat meteen na het indienen van de klacht nog eens haarfijn schriftelijk uitgelegd. We zitten nu bovendien met meer dan 60.000 klachten per jaar. We kunnen het ons eenvoudigweg niet veroorloven omstandig te gaan uitleggen waarom een klacht niet ontvankelijk is. De klager krijgt een brief met een algemene aanduiding welk ontvankelijkheidsvereiste in zijn zaak niet in acht is genomen. Een enkele keer, zoals in de zaak *Post*, geven we een gemotiveerd en publiek gemaakte ontvankelijkheidsbeslissing, ter verdere lering van de rest. En die goed gesalarieerde meneer Bock? Bij ons komen klagen dat het veel te lang geduurd heeft voordat hij een definitieve beslissing heeft gekregen over 7,99 Euro vergoeding voor magnesiumtabletten? Vertel dat aan de weduwen van mensen die in Tsjetsjenië door veiligheidstroepen zijn ontvoerd en vermoord en aan al die klagers die werkelijk een slachtoffer zijn van schendingen van rechten van de mens. Ik zei het al eerder, in 2004: Straatsburg zit er niet voor zweetvoeten. En ook niet voor een vergoeding van magnesiumpillen van 7,99 Euro. (*lacht weer*)

- *Tsja, als je de vergelijking met Tsjetsjenië trekt, verbleekt natuurlijk 99% van de zaken die bij jullie op de rol staan. Hoe erg is dan een crucifix in het klaslokaal, of een inval bij een krant? Het gaat in Straatsburg toch niet alleen maar om moord en doodslag. Maar goed, onder erkenning van het feit dat het Hof dreigt vast te lopen door al die klachten, en dat je er niet aan ontkomt om streng te selecteren en strak de hand te houden aan vormvoorschriften: hoe voorkom je dat het Hof zich vervreemdt van de individuele klager? Hoe voorkom je dat het beeld ontstaat dat je niks aan het Hof hebt – als je klaagt hoor je jarenlang niets, en dan wordt je zaak er met een nietszeggend briefje uitgegoid?*

Dat is best een probleem. Voor de Kamerzaken prioriteren we vooral op artikel 2 en 3-klachten. Als ik bijvoorbeeld kijk naar de huidige voorraad Nederlandse Kamerzaken, dan komen er eerst heel veel artikel 2 en 3-vreemdelingenzaken die voorrang hebben. Pas daarna komen de andere zaken. Als direct duidelijk is dat een klacht niet ontvankelijk is, wordt geprobeerd die snel door

Interview

te sluizen naar de *single judge*. Dankzij het feit dat we altijd een RAIO-stagiaire boven de sterkte hebben werken (plus nu ook nog even een door het Nederlands ministerie van Justitie betaalde jurist), kunnen we wat meer aan dan andere nationale secties. Ik kan het je laten zien aan de hand van het lijstje dat de *single judge* die Nederlandse zaken behandelt, afgelopen week heeft behandeld: 25 zaken, waarvan 1 uit 2008, 11 uit 2009 en de rest uit 2010. Als nationale rechter krijg je dat altijd ter informatie opgestuurd.

Ik geef onmiddellijk toe, dat zo'n snelle afhandeling van niet-ontvankelijkheden minder lukt bij de landen die, wat ongelukkig gezegd, wel eens als de *big sinners* worden aangeduid. Rusland bijvoorbeeld, en Turkije en Oekraïne.

Soms geven we ook voorrang aan andere Kamerzaken om daarmee een boodschap te geven op nationaal niveau: hetzij om aan te geven dat de Staat er goed aan doet maatregelen te nemen, hetzij om potentiële andere klagers te waarschuwen dat klagen geen zin heeft. Voor wie daarover meer wil weten verwijz ik naar wat ik in de Alkema-bundel heb geschreven.

Hoe past daarin de inval bij Sanoma? Dat is dan even wat anders er tussen door.

- *Naar verluidt is het aantal verzoeken om interim-maatregelen enorm gestegen. Kan je daar iets over zeggen? Hoe beïnvloedt dat jullie werk?*

De interim-maatregelen vloeien voort uit het bepaalde in *Rule 39* van de *Rules of Court*. De laatste jaren laten een bijna exponentiële stijging zien van het aantal aanvragen. Het gaat altijd om haastgevallen. Als het Hof nu niet beslist kan er iets onherstelbaars gebeuren. Dat doet zich vooral voor bij vreemdelingenzaken, als bekend is dat een uitgeprocedeerde vreemdeling zal worden uitgezet. *Salah Sheek* was een van de vele *Rule 39* gevallen met betrekking tot Somalië. We hebben ook veel zaken (gehad) in verband met landen als bijvoorbeeld Irak, Iran, Afghanistan, Eritrea, Congo, Sri Lanka. Dan kijk je naar de mate waarin de klager het door hem gestelde *real risk* aannemelijk heeft gemaakt en heeft onderbouwd. Verder zitten we nu met een grote hoeveelheid zogenaamde Dublin 2-zaken: het terugsturen van asielzoekers naar het eerste land van aanmelden binnen de EU. Om het maar heel algemeen te zeggen: de reputatie van Griekenland is niet bepaald vlekkeloos op dit gebied. Er hangt nu een Grote Kamerzaak tegen België en Griekenland.

Ja, de interim maatregelen beïnvloeden je werk. Momenteel is constant een van de vier Nederlandse juristen aan de slag met *Rule 39* verzoeken tegen Nederland. Als er dan weer zo'n pak papier binnenkomt, moet al het andere werk opzij worden gelegd. Het kan immers echt een noodgeval zijn. Zelfs tijdens mijn vakantie heb ik tegenwoordig steeds een mobiele telefoon bij de hand voor dat soort zaken.

- *Hebben jullie in alle hectiek nog wel tijd voor reflectie? Je hoort de oude garde wel verzuchten dat er vroeger – in de tijd van Wiarda – nog écht mooie arresten werden gewezen. Je voorganger in het Hof, Willy Thomassen, kon ook nog bogen op arresten als Öcalan, Mamatkulov en Selmouni, die zij 'baanbrekend' noemde. Wat kan het Hof daar anno 2010 tegenover zetten?*

Lees je eigen Bulletin. Ieder tijdperk levert belangrijke en mooie arresten op. Het oude Hof heeft geweldig veel fundamenten gelegd. Het nieuwe Hof bouwt daarop voort en breidt zo nu en dan uit. Dan komen soms ook totaal nieuwe problemen aan de orde. In de tijd dat ik in het Hof zit zijn we bijvoorbeeld ook bezig geweest met zaken die gerelateerd waren aan internatio-

naal terrorisme (*Saadi t. Italië, A e.a. t. het VK*), nieuwe technieken zoals IVF (*Evans t. het VK*), discriminatie bij de mogelijkheid van adoptie (*E.B. v. Frankrijk*), huiselijk geweld (*Opuz t. Turkije*) en mensenhandel (*Rantsev t. Rusland en Cyprus*). De laatste twee zijn zelfs baanbrekende Kamerzaken. Verder hebben we onlangs belangrijke uitspraken gedaan om al sinds 1974 openstaande problemen in Cyprus tot een andere oplossing te brengen (*Varnava en Demopoulos t. Turkije*). Bijna iedere zaak die in de Grote kamer wordt behandeld getuigt van zeer veel reflectie. Ook al stellen Straatsburg-watchers soms dat ze niet begrijpen hoe het Hof nu tot deze beslissing kon komen.

- *Intussen kan je natuurlijk ook te hard van stapel lopen. Wat vind je van de stelling dat het Hof zich slechts één Salduz-arrest per jaar kan veroorloven?*

Ik durf die stelling zelf voor mijn rekening te nemen. Alleen maar conserveren is achteruitgaan. Maar dat betekent niet dat je daarom vooral activistisch moet zijn. Wenselijk is niet hetzelfde als fundamenteel. Zo nu en dan mag het Hof *'according to present day conditions'* de bakens best wat verzetten. Maar het moet zich altijd bewust blijven dat het een heel speciale rol heeft te vervullen. Wat in Straatsburg wordt gedecreteerd zal op basis van artikel 46 EVRM nationaal moeten worden opgepikt. Via het *de facto erga omnes* effect betekent dat zelfs dat het een *impact* kan hebben voor iedere lidstaat. Dat zie je overduidelijk aan de *Salduz*-uitspraak. Allerlei lidstaten worstelen nu met de invoering van nieuwe maatregelen. Te veel van dat soort baanbrekende uitspraken, en de bereidheid om op nationaal niveau adequate maatregelen te nemen verdwijnt als sneeuw voor de zon. Dat is alleen maar koren op de molen van nieuwe groeperingen die toch al een broertje dood hebben aan het idee dat mensenrechten ook voor anderen kunnen gelden. Ooit schreef ik in het Bulletin over *'zuinig zijn op Straatsburg'*: Straatsburg moet ook zuinig zijn op zichzelf.

En laat één ding duidelijk zijn: het is veel gemakkelijker om met de activistische wind mee te waaien dan daar tegen in te gaan. Wiarda gaf indertijd het mooie beeld van het varen van een middenkoers tussen rechterlijke terughoudendheid en rechterlijk activisme.

- *Als je de samenstelling van het Hof vergelijkt met de tijd van Wiarda, of Ryssdal, dan is er toch wel heel veel veranderd. De gemiddelde leeftijd van de rechters is enorm gedaald, het aantal rechters is natuurlijk ook sterk gegroeid. Hoe werkt dat nou door in de rechtspraak?*

Daar is geen eenvoudig antwoord op te geven. De gemiddelde leeftijd van de rechters is inderdaad enorm naar beneden gegaan. Met name vanuit de nieuwe lidstaten zijn soms rechters voorgesteld die ten tijde van hun benoeming ruim onder de 40 jaar waren. Kijk, hier staat het: Litouwen (1970), Letland (1970), Albanië (1971), Georgië (1973), Oekraïne (1973). Ook de rechter uit San Marino is in 1973 geboren. Toen de eerste Court-babys werden geboren moest er een aparte regeling worden gemaakt voor zwangerschapsverlof. De *drafters* van de Conventie hadden niet voorzien dat ook Straatsburgse rechters (in die zin) kunnen bevallen.

Voor de voormalige Oostbloklanden zat bij die benoemingen voor dat men geen lieden wilden benoemen die besmet waren met het communistische verleden. En de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat sommige van die collega's al op jonge leeftijd relatief veel ervaring hadden opgedaan. In de tijd van Wiarda en Ryssdal hadden de meeste rechters echter een rijke ervaring als de hoogste rechter in hun eigen land. Die rechterlijke attitude blijft voor mij intens belangrijk.

Interview

Wanneer je gekozen bent in het EHRM zul je – wat of ook je beroepsachtergrond is – als rechter moeten optreden, niet als de ex-wetenschapper die nog wat stokpaardjes wil uitschrijven of als de *ex-human rights activist*, die nog wat niet bereikte nobele doelen wil nastreven. Of als het ex-lid van het Openbaar Ministerie die de belangen van de Staat wil benadrukken.

- *We zien nog al eens dat de Grote Kamer met een stemverhouding van 17-0 tot een oordeel komt. Zit daar een strategie achter? Hoeveel ruimte is er nog voor bijvoorbeeld een 10-7 oordeel van de Grote Kamer?*

Natuurlijk, het Hof is zich er van bewust dat in zaken waarin het er echt op aankomt – of zaken die heel belangrijk zijn voor het prestige van het Hof – een unaniem oordeel van belang kan zijn. Het zal niet verbazen dat we in de twee *advisory opinions* bewust hebben gestreefd naar een uitkomst die door alle leden van de Grote Kamer kon worden onderschreven. En ik herinner me dat er een dik gevoel van tevredenheid bestond toen de zo belangrijke zaak *Saadi t. Italië* door een unaniem Hof werd besloten.

Het enige dat men in de Grote Kamer tracht te vermijden is een uitkomst die geen duidelijke meerderheid heeft. Soms kan het niet anders. Maar strategieën? Nee.

- *Wat doet het Hof om zijn gezag te behouden in de lidstaten?*

Consistente en goed gemotiveerde uitspraken, met voldoende aandacht voor de *margin of appreciation* maar ook voor de eisen die voortvloeien uit *present day conditions*. Bewust zijn waar sprake is van een grote mate van *European consensus*, hoewel zelfs dat niet altijd bepalend is. Een juiste prioriteitsstelling. Het varen van de al door Wiarda benoemde middenkoers.

- *Maar intussen krijgen jullie met steeds meer landen ruzie. Dat de verhouding met Rusland gespannen is, verbaast niet, en Italië is Italië, maar ook in andere landen klinkt protest. Soms ook door leden van de hoogste nationale rechtscolleges. En in Nederland plaatst zelfs de CDA-fractie 'vraagtekens bij steeds ruimere uitleg EVRM door Hof in Straatsburg'.¹ Waar komt dat toch vandaan?*

Zolang het Hof bestaat hebben politici zich al opgewonden als het om uitspraken tegen hun eigen land ging. Indertijd heb ik in mijn oratie (*Bij een vijftigste verjaardag*, 2000) daaraan aandacht besteed. Men ziet niet graag de Straatsburgse aandacht voor de balk in het eigen oog, maar weet wel haarfijn aan te geven waar de splinter zit bij de buurman. Maar ik geef toe: als ook nationale rechters zich beginnen te roeren moet dat meer serieus worden genomen. Ik vind het opmerkelijk te horen dat de CDA-fractie blijkbaar ook geluiden laat horen die ik eerder bij bepaalde andere partijen zou verwachten. Misschien zouden de schrijvers eens te rade kunnen gaan bij partijgenoten die wat meer verstand van zaken hebben, zoals hun vroegere Minister van Justitie Ernst Hirsch Ballin.

- *De kritiek op het Hof wordt in sommige landen ook wel erg in het persoonlijke getrokken. Britse tabloids zetten foto's van de betrokken EHRM-rechters op hun website na uitspraken waarin anti-*

1 Zie het redactioneel in NTM/NJCM-Bulletin 2010, afl. 6.

terreurmaatregelen door het Hof in strijd met het EVRM zijn geoordeeld. CV's van rechters worden uitgelicht en men vergelijkt de praktijk in het Hof met het Oost-Europese stemgedrag bij het Eurovisie songfestival. Hoe moeilijk is het om daarmee om te gaan?

Kennisneming van kritiek door lieden die tenminste hebben getoond te willen nadenken, kan nuttig zijn. Over echt domme opmerkingen kun je maar beter je schouders ophalen.

- *Houdt het Hof nog zicht op de manier waarop het Comité van Ministers optreedt bij het toezicht op de tenuitvoerlegging van de arresten van het Hof?*

Tegenwoordig wordt jaarlijks uitvoerig bericht over de werkzaamheden van het Comité van Ministers op het gebied van de tenuitvoerlegging. In sommige zaken houdt het Hof zelf de vinger aan de pols. Een recent voorbeeld is de ontvankelijkheidsbeslissing van de Grote Kamer in de zaak *Demopoulos t. Turkije*. Die zaak draait om de juridische positie van Grieks-Cypriotische eigenaren van onroerend goed in het door Turkije bezette gedeelte van Cyprus, en om de activiteiten die de Turkse regering heeft ondernomen om hen desgewenst schadeloos te stellen. In deze zaak heeft het Hof zelf geanalyseerd of de Turkse regeling adequaat is om als uit te putten rechtsmiddel te dienen.

En onlangs heeft de derde Sectie een *pilot*-arrest gewezen in twee Roemeense zaken, *Atanasiu & Poenaru* en *Solon*, over de noodzaak binnen achttien maanden orde op zaken te stellen. Het gaat daar om het betalen van de door het nieuwe regiem beloofde schadevergoeding voor bezittingen die tijdens de communistische tijd waren genationaliseerd. Overigens moet die *pilot*-uitspraak nog onherroepelijk worden.

- *Deze bundel '60 jaar EVRM' staat grotendeels in het teken van de wisselwerking tussen het Hof en andere instellingen. Welke invloed heeft het Human Rights Committee, hoe werkt het ESH door in de uitleg van het EVRM, en omgekeerd – die vragen. Hoe kijk je daar zelf tegenaan? Vind je het belangrijk dat het EVRM in lijn met allerlei andere verdragen wordt uitgelegd?*

Meer en meer komt het voor dat het Hof ook teksten van andere instellingen aanhaalt. Zie bijvoorbeeld de uitspraken over huiselijk geweld en mensenhandel die ik zo-even noemde. Ook het Kinderrechtenverdrag wordt regelmatig aan de orde gesteld. Mij dunkt dat dat belangrijk is. Waar mogelijk zou het Hof tenminste in lijn met de uitspraken van andere internationale instellingen moeten opereren. Wel moet worden bedacht dat sommige internationale instellingen een compleet andere rol hebben dan het Hof. Zij kunnen wenselijkheden formuleren, die daarom nog niet door het Hof in bindende verplichtingen zouden moeten worden vertaald.

- *Hebben jullie dan voldoende ondersteuning om bijvoorbeeld de Canadese rechtspraak bij te houden?*

Wij hebben eenvoudigweg te weinig ondersteuning. We hebben wel een afdeling *research* die desgevraagd allerlei rechtsvergelijkende onderzoeken verricht. In de meeste Grote Kamerzaken ligt wel een uitvoerig *research*-rapport voor, waarin soms ook aandacht wordt besteed aan rechtspraak aan de andere kant van de oceaan.

Interview

- *Heeft het Hof gelegenheid voor afstemming van de activiteiten met de mensenrechtenmechanismen binnen de Raad van Europa 'om het Hof heen', zoals de Commissioner for human rights of de ECRI? Je zou je kunnen voorstellen dat het Hof wijst op structurele mensenrechtenproblemen in bepaalde staten waar deze andere mechanismen dan extra aandacht aan geven.*

Het Hof heeft met enige regelmaat contact met de *Commissioner* en met andere instellingen die zich binnen de Raad van Europa bezighouden met mensenrechten. Ook hebben we twee keer per jaar een informele bijeenkomst met de Luxemburgse collega's. Onlangs, in de Grote Kamerzaak tegen België en Griekenland over Dublin 2-uitzettingen, heeft het Hof zelf voor het eerst gevraagd of de *Human Rights Commissioner* ter zitting wilde interveniëren. Er is toen ook een vertegenwoordiger van de UNHCR geweest die het woord heeft gevoerd.

Van de instellingen binnen de Raad van Europa is wat mij betreft de grootse wisselwerking met het CPT. Ik heb daarover onlangs geschreven in het *liber amicorum* dat Anton van Kalmthout heeft gekregen toen hij in juli van dit jaar in Tilburg met emeritaat ging. Voor het Hof zijn de CPT-rapporten basis voor feitenvaststelling. Daarnaast worden de *CPT-standards* met regelmaat als ijkpunt aangehaald.

- *Tussen alle bedrijven door zie je dus ook nog kans om te publiceren. Je schrijft in feestbundels, spreekt op congressen, je myjمرت er op los ... in deze bundel staat zelfs een sprookje van je! Wat is het verhaal van 'Jack and the solemn pledge'?!*

Proef het maar. Ik wilde eens op een andere manier zeggen waaraan het in Straatsburg schort. De oplossing is eigenlijk zo eenvoudig. Jack, die toevallig wordt geïnterviewd, kan het zo vertellen. De lidstaten moeten gewoon doen wat ze hebben beloofd, het Hof moet gewoon doen waarvoor het is ingesteld en potentiële klagers moeten niet kostbare Hoftijd verspillen door flutklachten in te dienen. Een oude boodschap in een nieuwe vorm. Ik had het geschreven voor een *liber amicorum* voor mijn collega Renate Jaeger. De Duitse wetenschappelijke uitgever van dat boek vond het niet wetenschappelijk genoeg. Geen voetnoten en zo. Ik heb het toen voorgesteld aan een aantal ex-collega's. Die waren enthousiast. Een van hen schreef me: dit bevestigt waarom een van de dunste boekjes in de wereldgeschiedenis is getiteld: 500 jaar Duitse humor. Toen heb ik besloten het ook aan het Bulletin aan te bieden.

- *In een interview met het NJB zei een van je voorgangers, Siep Martens, dat Straatsburgse zaken hem soms zeer lang konden bezighouden. Met zijn werk in de Hoge Raad had hij eigenlijk geen moeite, maar in Straatsburg lag dat anders – dan sloeg de twijfel toe. Herken je dat?*

Ja. Als rechter ben je beroepsbeslissers. Maar hier ben je dag in dag uit met vaak zeer ingrijpende beslissingen bezig. Dat gaat vaak over de meest trieste en onvoorstelbare gevallen. Je moet je bewust zijn dat je hun laatste hoop bent om tot hun recht te komen.

Maar ook: niet alles wat zielig is levert ook een schending op van mensenrechten. Als je iets nieuws beslist zonder de restrictie '*in the particular circumstances of the case*' reikt dat verder dan dat ene individuele geval en het nationale niveau. Bovendien zit er zelfs geen parlement achter je om via nieuwe wetgeving bij te sturen. Dat is een grote verantwoordelijkheid. Daarom loop ik minder voor de muziek uit dan toen ik nog redacteur was van het Bulletin.

Hou maar op: ik weet wat jullie nu gaan zeggen. Nog minder?